

Inledning

Den här korta uppsatsen studerar Marx, Weber och Durkheim avseende likheter och skillnader i deras metodologi. Det är viktigt att sociologer agerar vetenskapligt, påpekar Bauman (Bauman, 1992). För att minska risken för omgivningens tvekan och tolkning av resultatet, och för att hjälpa oss in i någon form av objektivitet krävs det ett strikt vetenskapligt angreppssätt. Det finns många sätt att strukturera upp en beskrivning av sociologisk metod, en av de intressantaste är abstraktionsnivån, dvs. om intresset är fokuserat på mikro- eller makroperspektivet. Tätt kopplat till detta är också de vitt skilda synsätten metodologisk individualism, där samhällets fenomen är ett resultat uppbyggt av individernas handlande, och metodologisk kollektivism, där vi förklarar det individuella handlandet utifrån samhällets olika krafter vilka kan analyseras som fristående studieobjekt.

Torsten Thurén (Thurén, 2008) beskriver flera perspektiv ur vilka vi kan hitta likheter eller skillnader i metodologi mellan publicerade verk eller sociologer. Vi kan skilja på olika typer av angreppssätt för slutledning med varianterna Induktion (Thurén, 2008:22ff) kontra Deduktion (Thurén, 2008:28ff). Vi kan skilja på Positivister (Thurén, 2008:16ff) och Hermeneutiker (Thurén, 2008:94ff). Det finns många fler kriterier som kan beskriva metodologi, med vissa som närmar sig synsätt på sociologi och människa-samhälle, som Stokastiska och Deterministiska orsakssamband (Thurén, 76ff) men jag har dragit en gräns vid ovan nämnda perspektiv för att prioritera analysen, och jag försöker i denna rapport att använda dessa för att jämföra klassikerna på ett metodologiskt korrekt sätt.

Max Weber stod för metodologisk individualism (Ritzer, 2008:118) med fokus på rationella drivkrafter bakom val hos aktören (Ritzer, 2008:125ff). Weber var dock både micro och macro (Ritzer, 2008:125) och har uppfattats som att han dels var intresserad i individen och dess drivkrafter och dels i samhället och dess globala strukturer som byråkrati och kapitalism (Ritzer, 2008:126). Vårt studieexempel ”*den protestantiska etiken och kapitalismens anda*” börjar direkt med ett makroperspektiv i jämförelsen mellan väst och öst avseende rationalism och kapitalism (Weber, 1978:7ff) men blir sedan en studie i vilka drivkrafter som leder människan fram mot ett beteende som ger stora effekter på samhällets utveckling. Den rädsla för att inte hamna i evig salighet som driver många inom vissa protestantiska trosriktningar har via olika verkansformer resulterat i en kapitalistisk anda som infiltrerat hela västvärlden. **Emile Durkheim** däremot var metodologisk kollektivist och arbetade tydligt med sociala fakta (Ritzer, 2008:75ff) som härrör till samhället och som inte

kan reduceras till enskilda handlingar hos individen. Han är väldigt tydlig med hur han uppfattar människornas underkastelse inför krafter som är starkare än henne, dvs. samhällets krav och regler (Durkheim, 1983:211). Hans arbete utgjorde en grund i utvecklandet av strukturell funktionalism (Ritzer, 2008:107) om än Durkheim inte klassificeras som sådan. Han visar med en enorm tydlighet hur självmord inte enbart är drivet av individuella anledningar och beslut utan ett samhällsfenomen som påverkas av krafter i samhället, vilket med hjälp av statistik som visar på olika samhällens skilda självmordstal. **Karl Marx** var också metodologisk kollektivist och visade i klasskampen ett tydligt exempel med arbetaren och kapitalisten som oförenliga motståndare. Han konstaterade dessutom att aktörerna i samhället är en del av strukturen och inte själva kan ta sig ur systemets regler, som i ett exempel han beskriver med kapitalister som kraftfullt konkurrerar med varandra (Ritzer, 2008:63) och driver hela kapitalismen mot lägre arbetarkostnader och ökad exploatering av resurser. Den kapitalist som försöker hålla arbetarlönerna uppe, eller som vill driva sin verksamhets miljömässigt får sämre resultat och riskerar att gå i konkurs och inte längre existera. Individen är fast i samhället och drivs framåt av dess krafter. Ett annat tydligt exempel är citatet ”*Medvetandet är alltså redan från första början en samhällsprodukt och förblir det så länge överhuvud människor existerar.*” (Marx, 1995:149). Dock påverkas Marx starkt av sina rötter i dialektiken som ser motsättningar som en förklaringsmodell till samhällsfenomen, vilket inte alls de båda andra drivs av. Vidare så rör sig Marx mellan mikro- och makro-perspektiven, vilket kanske är en naturlig modell när han förklarar sina teser historiskt och börjar med individen och familjen (Marx, 1995:148) och slutar med got han kallar för *den sociala makten* (Marx, 1995:153).

Emile Durkheim var, likt Simmelweiss (Thurén, 2009:29ff), hypotetiskt deduktiv i sin metodologi. Han satte upp teser om självmord och bevisade dem sedan övertygande med hjälp av iakttagelser via olika former av statistik (Ritzer, 2008:90). Durkheim var en tydlig positivist, som med sitt arbete ville utveckla sociologin till en tydligare och metodisk vetenskap (Ritzer, 2008:75) (Durkheim, 1983:13), och han använde sig av tung empiri för att bevisa sina teser, och han hade mycket genomarbetade och logiska hypoteser innan han körde igång, både vad självmordsfrekvenserna orsakades av och vad de inte orsakades av. Det var dessa han satte upp för att falsifiera och försöka bekräfta, t.ex. psykopati (Durkheim, 1983:33), ras och arv (Durkheim, 1983:58), kosmiska faktorer (Durkheim, 1983:62) osv. Han sammanställde och presenterade materialet på lättförståeliga sätt, och han använde olika

metoder beroende på den information han ville visa, och det budskap som han ville förmedla. Ett exempel på detta är jämförelsen mellan självmord i olika europeiska länder (Durkheim, 1983:28-Tab.III) där han inte bara sammanfattar antal självmord utan också ländernas inbördes ordning under perioden för att tydligt kunna beskriva att länderna behåller det ursprungliga avståndet till varandra under mätperioden. Han drar sig inte heller för att sammanställa och presentera än mer komplexa samband, som kopplingen mellan kön och civilstånd oavsett geografi (Durkheim, 1983:128f-Tab.XVI-XVII) som måste anses lätt att följa med i trots en rätt hög komplexitet, som Durkheim flera sidor senare sammanfattar med *"När kvinnan gifter sig medför detta större fördelar för henne än för mannen; hon lider också större nackdelar än mannen när äktenskapet och familjen av någon orsak upplöses"* (Durkheim, 1983:142). **Karl Marx** hade även han tydliga deduktiva slutsatser om kapitalismen baserat på dels egna teser och dels bevis utifrån iakttagelser av andra som han citerar och kopplar till. Däremot är Marx är inte lika tydlig som Durkheim från vilka källor han hämtat sin information och utifrån vilka empiriska fakta han dragit sina slutsatser, även om han hänvisar till vissa statistiska underlag och dess historiska utveckling, som t.ex. mängden präglade mynt i England (Marx, 1865:14). Hans dialektiska influenser gör att han närmast uppfattas som determinist (Ritzer, 2008:47) och misstänkt lik en positivist om det inte var för att han saknade några kriterier inom sin sociologiska forskning, och i allt för stor utsträckning, liksom så ofta jag själv, gled över i retorik snarare än vetenskaplig diskussion. Han hänvisar vid flera tillfällen till empiriska fakta som stöder hans teorier (Marx, 1995:156), men visar inte med någon regelbundenhet upp dessa empiriska sanningar. Han argumenterar *"Det är självklart att..."* (Marx, 1995:64) men utan den källhänvisning som skulle behövas för att få ett bättre underlag för min förståelse som läsare. Han hämtar mycket i historien, de delar jag gillar mest är hans utveckling av arbetsdelningens historia (Marx 1995:141ff) eftersom jag själv ägnat den så många tankar, men han hänvisar till historiska skeenden i flera fall, som till exempel i fallet med det ständiga bytet av styrande klass i samhället (Marx 1995:165ff), men också när han diskuterar historien som sådan (Marx, 1995:147ff). **Max Weber** var en tolkare, en hermeneutiker (Ritzer, 2008:117), men som även han använde sig av empiriska data för att visa på konkreta händelser och historisk utveckling. Utifrån dessa drog han slutsatser om generella koncept och samhällslagar för att förklara och få omvärlden att förstå, men han släppte aldrig tanken på att de generella lagarna inte fick uppfattas som att de till fullo beskrev verkligheten (Ritzer 2008:113ff), som han konstaterar i diskussionen om möjligheten till antingen en materialistisk kausal förklaring eller en spiritualistisk förklaring till utvecklingen av den kapitalistiska andan *"Båda förklaringarna är lika möjliga, men om*

var och en gäller, att den föga tjänar den historiska sanningen, om den gör anspråk att utgöra avslutningen av en undersökning, i stället för att vara dess inledning.” (Weber 1978:87). Detta har av vissa kallats en multikausal inriktning (Ritzer, 2008:119) vilken känns mer realistisk och användbar än andra mer dogmatiska modeller som klassificerar i svart och vitt. Weber redovisar, till skillnad från Durkheim och till viss del också Marx, inte några tydliga empiriska underlag, och han har kritiserats för sitt bristande vetenskapsfokus i sina metoder (Ritzer, 2008:113). Han har ett tydligt historiskt perspektiv och hänvisar till många andra forskare och filosofer inom området. Weber letar efter sociala faktorer som sin förklaring (Weber 1978:15-16) Dessa är dock inte lika statistiska och kvantitativa som Durkheims, men minst lika omfattande. Han visar dock, på ett liknande sätt som Durkheim, att samhället påverkar individen till ett visst tankesätt och handlingsmönster utan att individen behöver vara medveten om det, men han gör det ett mer relativt angreppssätt än både Durkheim och Marx.

Sammanfattning

Marx och Weber och Durkheim skiljer sig åt i både metodologi och profil. Mest utmärkande dem emellan anser jag vara skillnaderna i deras utgångspunkter och syften med sina arbeten. Karl Marx är agitatorn, den som med kraftfull och mustig retorik (Ritzer, 2008:43) och krisp logik vill förändra och bryta ny mark för individerna och samhället. Emile Durkheim vill förklara och berätta om självmord som ett socialt fenomen, visa på den metodologiska kollektivismens betydelse, och på köpet marknadsföra sociologi som vetenskap och metodologi som något precist och tydligt (Ritzer, 2008:90). Weber vill förklara drivkrafterna bakom individen, och utvecklingen av det västerländska samhället, och rationalism och kapitalism som delar av förklaringsmodellen. Marx predikade socialistisk revolution, de andra två sociala reformer (Ritzer, 2008:6) där Durkheim ville minska kaos och oordning i samhället (Ritzer, 2008:19). Durkheim skrev och publicerade strikt vetenskapligt material medan Marx skrev polemiska inlägg och argumenterade i god dialektisk anda sina motsättningar mot andra teorier och teoretiker (Ritzer, 2008:30). Weber hade ett mer historiskt förklaringsperspektiv som uppfattades som både vetenskapligt, i jämförelse med Marx, men med kritik för brister i hans vetenskapliga metoder (Ritzer, 2008:113) i jämförelse med Durkheim.

Likheter går också att finna i deras förförståelse, påverkan av deras livsmiljö och samtid. Alla tre bär till exempel med sig teorin om *rasbiologi* som tes, och även om den falsifieras

hos alla tre så är det inte på grund av dess orimlighet utan på grund av att det inte gått att använda för att bevisa de aktuella hypoteserna.

De tre bär dessutom på likheter i det att de är mycket pedagogiska och logiska i sina upplägg. Oavsett vilken grund de står på är deras material tydligt underbyggda, och de diskuterar sig fram till sina slutsatser så att jag som läsare hänger med. Det märks tydligt att detta är tre klassiker. Skulle jag lyckas skriva något som är tillnärmelsevis så tydligt, innehållsrikt och nydanande skulle jag vara lycklig resten av livet.

Bauman Z. & May T. (1992). *Att tänka sociologiskt*. Göteborg: Korpen

Durkheim, E. (1983). *Själv mordet*. Lund: Argos

Engdahl Oskar & Larson Bengt (2006). *Sociologiska perspektiv*. Studentlitteratur

Marx, K. (1865). *Lön, pris och profit*. <http://www.marxists.org/archive/noneng/svenska/mforum/bokarkiv/0013.htm>

Marx, K. (1995). *Människans frigörelse*. Göteborg: Daidalos

Ritzer, G. (2008). *Sociological Theory* (7th ed). New York: MacGraw-Hill.

Thurén, T. (2008). *Vetenskapsteori för nybörjare* (uppl 2). Malmö: Liber

Weber, M. (1978). *Den protestantiska etiken och kapitalismens anda*. Lund: Argos